

nima toliko borov, da bi se mogel opijaniti ž njim, in zato pije žganje. Pijan vender mora biti kmet vsaj vsako nedeljo; če ni, meni, da ni človek.

Dosti se je užé pisalo in govorilo zoper to pijačo. Po neki národni pripovedki so stavili trije hudiči v peklú, kateri izmej njih bode največ ljudi pripravil v pekel. Podali so se na zemljo. Prvi je učil ljudi vojskovati in pobijati se. Spravil jih je mnogo v pekel, vender ne toliko, kakor drugi, ki jih je učil kvartati; in ta zopet tudi ne toliko, kakor tretji, ki jih je učil piti žganje. Ljudstvo samo je tedaj obsodilo to pijačo, a vender jo pije tako rado.

Žganje oslabi teló. V slabem telesu biva — po nekem pregovoru — tudi slab duh. Slabo teló je pravo gnjezdo vseh grdih strasti; in čem slabeje postaje ono, tem močneje postajajo strasti. Zato žganje ni samo vir hitrega propada telesnega, nego tudi vir ne-nravnega življenja.

Zastonj je vse, kar se piše zoper to pijačo, dokler ne bode postalo boljši kup vino in pivo, in dokler ne bode izprevidel kmet, da mu ni treba biti pijanemu vsako nedeljo. Ni ravno potreba, da je vino in pivo tako drago; ali vinski kupčevalci in pivarnarji ne bi mogli imeti drugače toliko premoženja, kakor ga imajo zdaj.

Drugič se meščan mnogo ložje spači, nego kmet, ker mnogo ložje prebira proizvode neke literature, katero je iznašel neki četrti hudič. V to vrsto spadajo pred vsem oni tako zvani „pikantni“ romani, kateri imajo sicer prav nedolžne naslove, v časih še celó kak rek iz sv. pisma. Ali njih vsebina je pravi strup, kateri srka človek v sé dostikrat prav ne vedé. In žalibog, ti romani ne ostanejo le v mestih, kjer so se izlegli; opravičniki z mogočnimi culami tacih knjig gredó na vse vetrove, strupit z njimi tudi kmetsko ljudstvo.

In čudimo se potem, ako se zgodi kaka žalostna dogodba, in vprašujemo se: Kako je to mogoče? Kdo je naučil tega ali onega kaj tacega? A slednjíč najde se le kaka knjiga, iz katere si je prisvojil ta ali oni návod k temu dejanju.

Kritika je užé davno obsodila te proizvode, in koliko se je užé pridigovalo v cerkvi zoper nje. Ali vender ljudje ne bodo nehali brati teh knjig, dokler jih vzgoja ne bode vtrdila popolno v dobrem.

Jezikove opómnje.

(Dalje.)

II.

Pred vsem nam je treba — enotne slovnice. „Slovníc imamo že lepo število“, piše g. S., „vender prave še ne, katera bi ustrezala dejanjskim potrebám“. In kaka bi morala ta „prava“ slovnica biti? Pred vsem: ne preumetna! „Tej novej slovnici bi bilo pač za podlogo vzeti Levstikovo; ali, da bolje rečem, njo bi bilo treba prirediti“. Oblike v tej slovnici morajo biti kolikor moči enotne, pravila določna in jasna, ki zahtevajo naravnost: edino takó imaš prav pisati! Nikjer ne sme biti niti najmanjše dvojbe, kakó naj se prav piše; pisatelj ne sme imeti na izbiri, da si vzame sam, kar mu najboljše ugaja!

Čemu n. pr. pišemo v rod. množ.: ljudi, ljudj (ta „j“ na konci ni potreben); živali, živál, živalij; bitkosti, britkóst, britkostij, — torej dve, tri oblike, ko bi nam vender ena popolnem zadostovala! Ali: velika mesta in velike mesta. Sklanja: vodja, vodje, vodji, in: vodja, vodja, vodju . . . Najboljši in narboljši. Onedve ste bili in „sta“ bili! Upognen in upognjen. S postrežno roko in s postrežno rokoj (jaz nimam nič zoper to, ako rabi pesnik zadnjo oblikó, kadar je ravno potrebuje pri rimanji; a da bi tudi v prozi pisali: med mračnoj Muro in deročoj Dravo, poleg: mračno, deročo, — je pa vender odveč).

Obrnuti, obrnil, obrnivši, in: obrniti, obrnol, obrnovši (nekateri pišejo celó: obrnuti) i. t. d. Po mojih mislih bila bi velika škoda za lepoglasje našega jezika, ako bi se oblike: „natisnoti“ i. t. d. obče vzprejela (primeri, kar o tem piše g. prof. Marn v svojih „Pomenkih o slov. pisanji“) Sicer pa naj o tej stvari sodijo strokovnjaki! —

Navadno razlogujemo besede po izreki: meg-la, is-kra, zvez-da, suk-nja, ne-beš-ka. A v novejšem času poprijeli so se nekateri nasprotno pisave: me-gla, i-skra, zve-zda, su-knja, ne-be-ška. Tù se moramo odločiti za eno ali drugo, in kakor je upati, ostanemo pri starej, doslej (z malimi izjemami) obče navadnej!

Vrt ali vert? Tù ne moremo več dvomiti, kakó naj pišemo! Ogromna večina Slovencev vzprejela je novi nauk; le nekateri ravnajo se še vedno po starem pravilu. Todá v tej stvari, to je lahko vsakemu jasno, je ves napor zastonj. Kdor se neče udati, dela samo nepotrebne, škodljive razprtije; drugoga ne bode dosegel ničesar. Pisava: vert, terd, pert . . . sme se zdaj vsekako šteti mej očitne pravopisne hibe. — A besed, kakor: matern, srebern, Ogersko, cerkev, zopern i. t. d. vender ne bodemo pisali brez „e“ pred r^{om}?!

„Austrija, philosoph, classičen, chemia, prosa“, to je najnovejša jezikoslovna iznajdba! Tega nam je res še manjkalo! Lepe, lične oblike: Avstrija, filosof, klasičen, kemija, proza, gimnazija, Pavel . . . morale bi se torej umakniti tistim neokretnim: gimnasij, Paul, i. t. d.? Upajmo, da se to ne bode zgodilo!

Navadno se piše: Angležka, Francozka, možki, težko, bridkost, bržčas, z njim . . . a bolje in pravilneje je: Angleška, Francoska, možki, britkost, ž njim i. t. d. — Vsegdar, nigdar; dosledno se mora potem tudi pisati: gdo, gdar i. t. d.; a to se meni zdí vender preveč — na debelo. Sicer pa edinost tirja, da dosledno pišemo samo eno obliko, bodi si, katera hoče!

Tudi gledé pisave: lj, nj in šč smo si zeló navskriž. Omeniti hočem samo nekaterih slučajev: gnezdo, upliv, ljubezniv, lažniv, zategadel, prihodnost, daleč, ali: gnjezdo, upljiv, ljubeznjiv, lažnjiv, zategadelj, prihodnjost, dalječ . . .? — Prijatelj, -telja, ne: prijatelj, -tla; knjiga, ne: kniga; prednji, zadnji, ne: predni, zadni; kranjsk, ne: krajnsk. Pišimo: sedanjí, a, e, jutranjí, a, e, namreč: sedanji, jutrni, a, o. Še, ne pa: šče. Zemljišni ali zemljiščni? Ni ne eno, ne drugo prav; od samostalnikov na „išče“ morejo se izvajati samo pridevniki na „išk“, torej zemljiška knjiga, gledališka igra i. t. d. —

Še enkrat ponavljam: enotnih, določnih, jasnih slovniških in pravopisnih pravil nam je treba! Kjer koli mogoče, moramo se odločiti za samo eno, najboljšo obliko (pisavo); vse druge pa, ki nam niso neobhodno potrebne, moramo kot naopadne, nepotrebne iz slovnice in jezika iztrebiti. A kdo naj nam vse to stori? En sam človek nam tega ne more in ne sme izvésti. Kajti pri nas ima vsak svoj poseben okus, in posameznega človeka ne bi hotel, in pri zdanjih razmerah tudi ne bi mogel nihče poslušati. Moj predlog je: vsi slovenski jezikoslovci in pisatelji naj bi pri tej važnej nalogi sodelovali; in kar bi se po skupnem prizadevanji določilo, to naj bi potem obveljalo — za vselej!

Na ta način bi si ustvarili enotno slovnico. „Potem bi bilo skrbeti za to, da se ta slovnica vpelje v vse učilnice slovenske, kjer naj bi bila edina učencem in — učiteljem. Vsakega slovenskega pisatelja dolžnost bi bila dalje, pustiti svoje posebnosti, svoje muhe, ter pisati rad ali nerad po tej normalnej slovnici; to bi bilo pravo rodoljubje! Zlasti časnikarji slovenski bi se morali zavezati, da bode ta slovnica sama merodajna v njih listih; in noben pisatelj bi se ne smel pritoževati, ako se mu je njegov spis prekrojil po njenih pravilih: ne jaz, ne ti, — slovnica tako govori“.

Mimogredé naj še omenim nekaterih najnavadnejših slovniških in pravopisnih naopak, da se jih bodemo v bodóče vedeli bolje ogibati.

Naopačna je ta-le sklanja: Rod. = gospod Petra Zajc, ali: gospod Peter Zajca, nam. prav. = gospoda Petra Zajca: daj., mestn. = (pri) gospod Petru Zajc, ali: gospod Peter Zajcu, nam. prav. = (pri) gospodu Petru Zajcu; druž. = (z) gospod Petrom Zajc, ali: gospod Peter Zajcem, nam. prav. = (z) gospodom Petrom Zajcem.

Tisk Janez Leona, nam. prav. = Janeza Leona, ali tukaj prav za prav = Janez Leonov. Spisi Krištof Šmida, nam. = Krištofa Šmida; a še bolje bi se reklo = Krištof Šmidovi spisi. V Novomestu, v Belgradu. Tako se ne sme! Pravilno = v Novemestu, v Belemgradu; tudi Belgrad je naopačno, nam. = Beligrad!

Sploh nekateri ne poznajo razločka mej določnim in nedoločnim pridevnikom: iz **Maribora** izvorni dopis; bodi mu blagi spomin; neki pridni, pobožni deček; „mrzel veter tebe žene . . .“ zelen teloh; nam. prav. = izviren; blag; priden, pobožen; mrzli; zeleni.

V mestniku ednine moškega in srednjega spola dosledno rabiti končnico „u“, je, ako morebiti ne naravnost naopačno, vsaj gotovo prisiljeno: v Celju, v Gradcu, v spanju, v srcu, o delovanju, na polju, na cvetju i. t. d. **Želeti** pa je, da bi se določilo nekako pravilo, kdaj naj se rabi končnica „u“, a kdaj „i“.

Mej „iz“ (aus, heraus) in „s, z“ (von, herab, zusammen) je razloček: jaz ne vstanem „iz“ stola (aus dem Stuhle), ampak „sè“ stola; iz vrta (aus dem Garten), ne: z vrta; zgleđ (Beispiel), ne: izgled.

Vprašati, vprašanje, ne: prašati, prašanje. — Neki, ne: nek. — Vsih Slovencev, nam. prav. — vseh Slovencev. — „Možak“ pomeni toliko kakor = robuster Mann, torej je naopačno, pisati: hvala tistim možakom i. t. d. Beseda „možakar“ pa ima smešen pomen. torej ne gre, da bi kdo resno ogovarjal svoje sosede: Možakarji! . . ., kakor n. p. mešetar Pipec v znanej Kodrovej povesti. — Tvoje sestro nisem videl, nam. prav. = tvoje sestre; katero veselost ni zapustila, nam. = katere. — V teh razmerih (!), nam. = razmerah; ti kalf, nam. = té; krepki dlan (od Koseskega se ne moremo jezika učiti), nam. = krepka. — Vso našo ljudstvo, nam. = vse naše; dva pisma (!), nam. = dve pismi. — S družino, s zemljo, z postom, nam. = z družino, z zemljo, s postom. — Pridši, nam. = prišedši; izbajoč, nam. = izhajajoč. — Nekateri ne vedó razločka mej „kaj, koliko, kam“, in mej „kar, kolikor, kamor“. — To je se zgodilo, nam. — to se je . . .; padnem (dijal), nam. = padem. — Mestjan, nasiten, zarasten, nam. = meščan, nasičen, zaraščen. — Kaj veš „od“ brata (über den Bruder), nam. = o bratu. — Vredjeu, nam. = urejen. — Bil je en oče, bila ena mati, nam. = neki, neka! (Dalje prih.)

Nekoliko izrekov Bóris Miránovih.

(Nabral in uredil A. Gradišnik.)

(Dalje.)

Mladi duh je malo dovteten za abstraktne nauke. Ako hočemo, da se kaka moralna resnica prime otročje duše, da začnè kaliti in korenine poganjati v njej, treba ji dati primerno obliko in ta oblika je prilika, basen, povest. Radovednost se jame zgodaj razvijati v mladostni duši; njo je treba porabiti in obrniti v dobro.

Moralna povest bodi po istih zakonih izmišljena in zložena, kakor vsaka druga, ki nima pedagogičnega namena. Mladi bralec naj ne vé takoj, kam meri pisatelj sè svojo povestjo, da mu hoče kakor oslajeno grenko zdravilo vrniti ta in ta nauk. Še tega ni treba, da bi si bil mlad bralec, prebravši povest, jasno v svesti, česa se mu je učiti iz nje, kaka resnica je vánjo zavita: da mu je le pisatelj znal pravo struno v srci zadeti, za drugo naj ne skrbi. Čisto nepotrebno je tisto moralizovanje v